

BØRNE- OG
UNDERVISNINGSMINISTERIET

Musik (valgfag)

Faghæfte 2019

Musik (valgfag)

Indledning	3
Folkeskolens formål	4
Fælles Mål	5
Læseplan	11
Undervisningsvejledning	29

Indledning

Dette hæfte er 2. reviderede udgave af faghæfte for valgfaget musik 2019.

Et af folkeskolens vigtigste formål er at give eleverne kundskaber og færdigheder i samarbejde med forældrene. Folkeskolens fag og emner er centrale for dette formål. Det er gennem undervisning i fag og emner, at eleverne skal forberedes til videre uddannelse og få lyst til at lære mere. Folkeskolens fag og emner skal også bidrage til at fremme den enkelte elevs alsidige udvikling og forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre.

Hver dag leverer skolerne en vigtig indsats for at leve op til skolens og fagenes formål. Skolen skal understøtte lærerne, lederne og pædagogerne i opgaven med at tilrettelægge god undervisning med udgangspunkt i deres professionelle dømmekraft og efter lokale forhold. Børne- og Undervisningsministeriet udarbejder vejledende læseplaner og undervisningsvejledninger i fag og emner for at tydeliggøre rammerne for undervisningen og understøtte de fagprofessionelle i deres arbejde. Ministeriets læseplaner og undervisningsvejledninger fra 2019 fremhæver særligt to forhold: Sammenhængen mellem skolens formål, fagenes formål og indholdet i det enkelte fag; og det professionelle råderum i tilrettelæggelsen af undervisningen.

Læseplanerne og undervisningsvejledningerne (2019) afspejler de løsnede bindinger i Fælles Mål. De nationale rammer for undervisningen er stadig fastsat i Fælles Mål. Fagenes formål, kompetenceområder, kompetencemål og de tilhørende færdigheds- og vidensområder fastsætter, hvad eleverne skal kunne ved afslutningen af bestemte klassetrin.

I faghæftet er fagets mål, læseplan og undervisningsvejledning samlet. Læseplanen beskriver den udvikling i indholdet i undervisningen, der tilrettelægges med henblik på at nå kompetencemålene. Læseplanen beskriver trinforløb, der understøtter tilrettelæggelsen af undervisningen ud fra færdigheds- og vidensområderne. Læseplanerne skal godkendes af kommunalbestyrelsen. De kan anvende Børne- og Undervisningsministeriets eller de kan udarbejde og godkende deres egen. Undervisningsvejledningen giver inspiration til undervisningen i faget.

Inden for disse rammer er der metodisk og didaktisk frihed til at tilrettelægge undervisningen – med respekt for fagenes forskellighed, elevernes faglige forudsætninger og med fokus på elevens faglige og alsidige udvikling. Med udgangspunkt heri skal undervisningen give eleverne de bedste forudsætninger for faglig fordybelse, overblik og oplevelse af sammenhænge samt mulighed for at tilegne sig de kompetencer, færdigheder og den viden, der ligger i de enkelte fag.

En række fagpersoner fra folkeskolen, professionshøjskoler og faglige foreninger har været centrale i udformningen af læseplaner og undervisningsvejledninger. Børne- og Undervisningsministeriet står for den endelige udformning af materialet.

Aftale om øget frihed om Fælles Mål i folkeskolen

Folkeskoleforligskredsen indgik den 19. maj 2017 en aftale om øget frihed om Fælles Mål i folkeskolen. Aftalen løser bindingerne i Fælles Mål og gør alle færdigheds- og vidensmål i Fælles Mål vejledende. Det har medført en ændring af folkeskoleloven samt en ændring af bekendtgørelserne om Fælles Mål og børnehaveklassen.

Som opfølgning på aftalen har Børne- og Undervisningsministeriet udsendt vejledende læseplaner og undervisningsvejledninger til folkeskolens fag og obligatoriske emner. Læseplanerne og undervisningsvejledningerne (2019) er samlet i faghæfter sammen med skolens formål og fagets Fælles Mål.

Folkeskolens formål

---

§ 1. Folkeskolen skal i samarbejde med forældrene give eleverne kundskaber og færdigheder, der: forbereder dem til videre uddannelse og giver dem lyst til at lære mere, gør dem fortrolige med dansk kultur og historie, giver dem forståelse for andre lande og kulturer, bidrager til deres forståelse for menneskets samspil med naturen og fremmer den enkelte elevs alsidige udvikling.

Stk. 2. Folkeskolen skal udvikle arbejdsmetoder og skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle.

Stk. 3. Folkeskolen skal forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Skolens virke skal derfor være præget af åndsfrihed, ligeværd og demokrati.

Fælles Mål

Indhold

---

1 Fagets formål	7
<hr/>	
2 Fælles Mål	8
Fælles Mål efter klassestrin	
Efter 7.-8. klassestrin	8

1 Fagets formål

Eleverne skal i faget musik udvikle kompetencer til at opleve musik og til at udtrykke sig i og om musik, herunder synge danske sange. Faget skal bibringe dem forudsætninger for livslang og aktiv deltagelse i musiklivet og for at kunne forholde sig til samfundets mangeartede musiktilbud.

Stk. 2. Eleverne skal beskæftige sig aktivt og skabende med musik. Faget skal medvirke til elevernes følelsesmæssige og intellektuelle udvikling, udvikling af koncentration og motorik samt øge deres forståelse af sig selv som en del af et fællesskab.

Stk. 3. I faget musik skal eleverne udvikle forståelse af dansk og udenlandsk musiktradition som en del af kulturlivet, dels således som den indgår i det aktuelle samfundsliv, dels i dens historiske perspektiv.

2 Fælles Mål

Fælles Mål efter klassetrin

Efter 7.-8. klassetrin

Kompetence-område	Kompetencemål	Faser	Færdigheds- og vidensområder og -mål			
Musikudøvelse	Eleven kan udtrykke sig musikalsk i fællesskab med andre.		Sang		Spil	
		1.	Eleven kan deltage med lydhørhed i et vokalt fællesskab.	Eleven har viden om vokale udtryksformer.	Eleven kan deltage med lydhørhed i sammenspil.	Eleven har viden om spillemåder og spilleteknik på instrumenter.
		2.			Eleven kan anvende notationsformer i musikudøvelse.	Eleven har viden om enkle notationsformer.
Musikalsk skaben	Eleven kan arbejde eksperimenterende med kreative processer i musik.		Sangskrivning		Digital produktion	
		1.	Eleven kan udtrykke egne ideer, tanker, følelser eller budskaber i sangskrivning.	Eleven har viden om kreative processer som ramme for sangskrivning.	Eleven kan udtrykke egne ideer, tanker, følelser eller budskaber i digital produktion.	Eleven har viden om kreative processer som ramme for digital produktion.
		2.				
Musikforståelse	Eleven kan forholde sig kvalificeret til musikalsk praksis og musiks betydning.		Musikoplevelse		Musikliv	
		1.	Eleven kan forholde sig kvalificeret og nuanceret til musikoplevelser.	Eleven har viden om udtryk og virkemidler i musik.	Eleven kan forholde sig kvalificeret til musikliv i samfundet og i forskellige kulturer.	Eleven har viden om musikliv i samfundet og i forskellige kulturer.
		2.				

■ Bindende rammer i Fælles Mål
 ■ Vejledende færdigheds- og vidensmål

Færdigheds- og vidensområder og -mål

Fremførelse		Musikudstyr			
Eleven kan fremføre musik for andre.	Eleven har viden om performance.	Eleven kan betjene teknisk udstyr.	Eleven har viden om brug af teknisk udstyr.		
Komposition og arrangement					
Eleven kan komponere og arrangere enkle musikstykker og anvende enkle notationsformer.	Eleven har viden om komposition og arrangement og enkle notationsformer.				
Musikhistorie		Musikanalyse		Musik i medier	
Eleven kan beskrive træk ved musik fra forskellige musik-historiske perioder og kulturer.	Eleven har viden om træk ved musik fra forskellige musik-historiske perioder og kulturer.	Eleven kan undersøge og analysere grund-elementer i musik.	Eleven har viden om grundelementer i musik.	Eleven kan forholde sig nuanceret til musiks funktion og betydning i medier.	Eleven har viden om musiks funktion og betydning i medier.

Læseplan

Indhold

---

1 Om læseplanens funktion	13
---------------------------	----

---

2 Læseplanens opbygning	14
-------------------------	----

---

3 Fagets formål og identitet	15
------------------------------	----

---

4 Fagets kompetenceområder og kompetencemål	17
4.1 Musikudøvelse	17
4.2 Musikalsk skaben	17
4.3 Musikforståelse	18

---

5 Udviklingen i indholdet i undervisningen	19
5.1 Musikudøvelse	19
5.2 Musikalsk skaben	20
5.3 Musikforståelse	21

---

6 Tværgående emner og problemstillinger	23
---	----

---

7 Tværgående temaer	24
7.1 Sproglig udvikling	24
7.2 It og medier	25
7.3 Innovation og entreprenørskab	26

---

8 Referencer	27
--------------	----

Om læseplanens funktion

Læseplanen beskriver grundlaget for undervisningen i faget. Læseplanen fortolker forholdet mellem skolens formål, lovens centrale bestemmelser om undervisningens tilrettelæggelse og de fagspecifikke bestemmelser i Fælles Mål.

Fagformålet beskriver, hvordan faget bidrager til at opfylde folkeskolens formål, og angiver den overordnede retning for tilrettelæggelsen af undervisningen i faget. Fagformålet og de underliggende kompetencemål samt færdigheds- og vidensområderne er således den overordnede ramme for lærerens overvejelser om tilrettelæggelsen af undervisningen, herunder overvejelser vedrørende valg af undervisningens indhold. Læseplanen udfolder de bindende kompetencemål samt færdigheds- og vidensområderne i Fælles Mål, hvor det faglige indhold konkretiseres.

Læseplanen uddyber kompetencemålene og beskriver det indhold og den progression, der skal knytte sig til kompetencemålene mhp. at give en ramme for lærerens valg af indhold. Læseplanen beskriver de bindende færdigheds- og vidensområder, der ligger under fagets kompetencemål på de enkelte trinforløb. Færdigheds- og vidensområderne angiver i overskriftsform afgørende faglige elementer i arbejdet hen imod at indfri kompetencemålene som udgangspunkt for bestræbelsen på at opfylde fagformålet og skal danne udgangspunkt for tilrettelæggelsen af undervisningen.

2 Læseplanens opbygning

Læseplanen beskriver den overordnede ramme for valgfaget musik i folkeskolen og giver et indblik i fagets indholdsområder. I vejledningen findes eksempler på, hvordan der kan arbejdes med kompetenceområderne i musikfaget.

Læseplanen indledes i **kapitel 3** med musikfagets formål og identitet og fortsætter med et bredt blik på musik som en vigtig del af menneskers udtryksformer, kultur og liv. Herefter berøres forholdet mellem det brede blik på musik, fagets potentialer og dets formål i folkeskolen.

I **kapitel 4** beskrives musikfagets kompetenceområder og kompetencemål, deres indbyrdes sammenhæng, og hvordan de i praksis spiller fint sammen og kan være svære at skille ad.

I **kapitel 5** beskrives undervisningens indhold og dens færdigheds- og vidensområder. Her udfoldes idéen og indholdet i kompetenceområderne og færdigheds- og vidensområderne, og der gives bud på, hvordan man kan arbejde med dem i praksis.

Kapitel 6 berører musikfagets mulige samarbejdsflader med andre fag og dets bidrag til udvikling af håndværksmæssige og almene kompetencer. Læseplanen afrundes i **kapitel 7** med en beskrivelse af, hvordan musikfaget og de tværgående temaer sproglig udvikling, it og medier samt innovation og entreprenørskab kan forstås.

3 Fagets formål og identitet

Valgfaget musik er toårigt og placeres på 7.-8. årgang og afsluttes med en praktisk/mundtlig prøve i slutningen af 8. klasse. Valgfaget bygger oven på det obligatoriske fag musik fra 1. til 6. klasse.

Fagets formål

Eleverne skal i faget musik udvikle kompetencer til at opleve musik og til at udtrykke sig i og om musik, herunder synge danske sange. Faget skal bibringe dem forudsætninger for livslang og aktiv deltagelse i musiklivet og for at kunne forholde sig til samfundets mangeartede musiktilbud.

Stk. 2. Eleverne skal beskæftige sig aktivt og skabende med musik. Faget skal medvirke til elevernes følelsesmæssige og intellektuelle udvikling, udvikling af koncentration og motorik samt øge deres forståelse af sig selv som en del af et fællesskab.

Stk. 3. I faget musik skal eleverne udvikle forståelse af dansk og udenlandsk musiktradition som en del af kulturlivet, dels således som den indgår i det aktuelle samfundsliv, dels i dens historiske perspektiv.

Musik i menneskelivet

Musik er en vigtig del af menneskers liv, kultur og fællesskab (Nielsen, 2010). I musikken kan grundlæggende følelser som glæde, gensidig forståelse, tab og fortvivelse komme til udtryk, hvor ord ikke slår til. Derfor er der ofte musik til fest, sportspræstationer og store livsbegivenheder som fødsel, bryllup og død. Der er også musik i hverdagen, måske i baggrunden uden man rigtigt bemærker det, mens man køber ind eller ser film. Somme tider vælger man noget *bestemt* musik for at opnå noget. I musikken kan man opleve nærvær, fordybelse og selvforglemmelse, og gennem musikken kan man kommunikere med andre.

Musik i skolelivet

I valgfaget musik beskæftiger eleverne sig med forskellige sider af musikliv i verden. Musikliv skal forstås bredt som en åben skattekasse af musikalske udtryks- og samværsformer. Det leves i alt fra små musikkulturer til store koncerter og festivaler. Musikliv folder sig ud i medier, i mødet mellem amatører og professionelle og i et mylder af genrer. I undervisningen præsenteres eleverne for forskellige sider af musikliv og indgår i det. Det kan foregå på et utal af måder, som når eleverne synger, spiller, bevæger sig, lytter til musik og selv er musikalsk opfindsomme. I mødet med det gamle, det velkendte, det nye og det anderledes er der rig mulighed for at udforske egne musikalske og historiske rødder.

Ved selv at synge, spille og skabe får eleverne arbejdet med mange af fagets håndværksmæssige og teknologiske sider, som skærper deres praksisfaglighed. Undervisningen tager afsæt i dansk og vesteuropæisk musikkultur. I takt med globaliseringen og udviklingen af det multikulturelle samfund vil det være relevant også at forholde sig til andre musikkulturer. I valgfaget er det i særlig grad relevant at forholde sig til den digitale dimension i musikfaget.

Musikundervisningens opgave: glæde, lyst og forudsætninger

Musikundervisningens første opgave er at give eleverne forudsætninger for at deltage i musiklivet aktivt og igennem hele livet. I arbejdet med musikken lærer eleverne at forholde sig til musikken, træffe musikalsk kvalificerede valg og indgå i samarbejde med andre.

Valgfaget musik bygger videre på de overordnede idéer i det obligatoriske musikfag i 1.-6. klasse. Det kan derfor være gavnligt at orientere sig i beskrivelserne i læseplanen og vejledningen derfra. Det obligatoriske musikfag danner basis for, at eleverne får viden og kundskaber om og gennem musik.

Valgfaget og lokale ressourcer

I valgfaget kan samspillet mellem eleverne indbyrdes, skolen og andre relevante institutioner som fx musik- og kulturskoler, musikforeninger og det professionelle musikliv udvikles. Eleverne skal kunne deltage i aktiviteter, der involverer samarbejde med hinanden og de bedst tilgængelige lokale ressourcer i lokalsamfundet.

Elevinddragelse

Det er afgørende for oplevelsen, glæden og ejerskabet til musik, at eleverne inddrages i valg af stof og arbejdsmetoder, så de finder frem til deres egne musikalske udtryk. Det betyder ikke, at eleverne bestemmer det faglige indhold alene. Her balancerer den professionelle lærer mellem på den ene side at lytte til eleverne og på den anden side at udvide elevernes horisont, så de møder det, de ikke ville støde på af sig selv.

At være kompetent i musik

I musikundervisningen har musiklæreren med sin professionelle dømmekraft, faglige skøn og didaktiske overvejelser og beslutninger en fin anledning til at motivere og anerkende eleverne, så deres tiltro til egne idéer, viden, kunnen, kreativitet og skabende arbejde understøttes. Gennem fordybelse, varierende musikaktiviteter og roller kan musikfaget støtte elevernes alsidige udvikling og deres evne til at tage stilling og handle. Her er det godt at huske på, at det at være kompetent i musik kan handle om at synge eller spille på et instrument, men også at være god til at samarbejde, få idéer, associere, lytte, time noget, åbne sig for musikken eller knække læsekoden ift. noder eller grafisk partitur (Adrian, 2018). Det kan også være, at elevernes egne idéer udtrykkes i sang, musik og bevægelse, eller omvendt at musikken inspirerer eleverne til nye udtryk i ord, maleri og billeder (Espeland, 2001).

Træne demokratiske værdier

I musikundervisningen tilbydes eleverne nye roller. Måske er en læsestærk elev fagligt udfordret i musiktimen og har svært ved at holde en rytme. Her kan den læsesvage elev træde til og vise sig taktfast, hjælpsom og med et overraskende overblik over musikken. I musikundervisningen kan eleverne hjælpes ad, lytte til hinanden og samarbejde i og om musik og derigennem træne grundlæggende demokratiske værdier som lydhørhed, handlekraft og medansvar (Adrian, 2018).

4 Fagets kompetenceområder og kompetencemål

Valgfaget er inddelt i tre kompetenceområder: musikudøvelse, musikforståelse og musikalsk skaben. I praksis kan flere aspekter i kompetenceområderne være i spil på samme tid.

Oversigt over fagets kompetenceområder og kompetencemål

Kompetenceområde	Kompetencemål
Musikudøvelse	Eleven kan udtrykke sig musikalsk i fællesskab med andre.
Musikalsk skaben	Eleven kan arbejde eksperimenterende med kreative processer i musik.
Musikforståelse	Eleven kan forholde sig kvalificeret til musikalsk praksis og musiks betydning.

4.1 Musikudøvelse

Undervisningen i musikudøvelse sigter mod, at eleverne lærer at udtrykke sig musikalsk og indgå med lydhørhed i fællesskab med hinanden. Glæden ved at musicere er afgørende. Det er i den forbindelse underordnet, om eleverne synger og spiller for sig selv eller for andre, om musikken er enkel eller kompliceret, lang eller kort, let eller svær at udføre. Overalt, hvor det er muligt, inddrages eleverne aktivt i tilrettelæggelsen og selve udformningen af musikken. Eleverne gives mulighed for at blive bevidste, afprøve, genkende eller veksle mellem forskellige musikalske roller, fx musikerens, musikinstruktørens, lytterens og producerens. Det er centralt, at undervisningen tilrettelægges med opmærksomhed på differentiering, så hver elev kan udfolde sit eget potentiale, og at der er fokus på, at færdigheder i at udøve musik må udvikles over tid.

4.2 Musikalsk skaben

Undervisningen i musikalsk skaben sigter mod, at eleverne i fællesskab og alene kan arbejde udforskende, eksperimenterende og undersøgende med musikkens grundelementer og former i skabende kreative processer mhp. at udvikle egne musikalske idéer og udtryk. Det skabende arbejde foregår inden for klare musikalske rammer. Det er centralt, at eleverne oplever ejerskab til det musikalske produkt, opnår tillid til egne evner og får erfaringer som musikalsk skabende mennesker.

4.3 Musikforståelse

Undervisningen i musikforståelse sigter mod, at eleverne kan opleve musik og aktivt forholde sig til musikkens rolle i samfundet i lokale, nationale og globale musikalske fællesskaber. Gennem musikoplevelser og musikanalyse udvides elevernes musikalske erfaringsverden og fagsprog. På den baggrund kan eleverne reflektere over og perspektivere eget musikk liv og egen identitet. Arbejdet med musikforståelse kan også give inspiration og indsigt, når eleverne skaber egne æstetiske udtryk.

Kompetenceområdernes samspil

Tager undervisningen udgangspunkt i *skabende arbejde* med sangskrivning, digital produktion og komposition og arrangement, dvs. musikalsk skaben, vil behovet for at inddrage *musikforståelse*, dvs. viden om rammer for kreativt arbejde og musikkens grundelementer som form og musikalsk materiale, og *musikudøvelse* ved at eksperimentere sig frem være helt naturligt. Læring her foregår ofte i spring og hulter til bulter undervejs i processen frem mod at skabe et musikalsk udtryk (Green, 2008). Arbejder eleverne fx med at lytte, undersøge og diskutere et nummer, dvs. *musikforståelse*, mhp. at kunne udføre det selv, dvs. *musikudøvelse*, og finde deres eget udtryk, dvs. *musikalsk skaben*, er alle tre kompetenceområder i spil. På deres vej frem mod at skabe deres egen version af nummeret vil musikoplevelse, improvisation, komposition, arrangement og kreativitet ofte indgå i processen for at skabe en performance.

I valgfaget arbejder eleverne løbende med at fremstille små værker og i fællesskab skabe et fælles udtryk, som fremføres fx ved en koncert inden prøven.

5 Udviklingen i indholdet i undervisningen

I valgfaget inddrages eleverne og deres erfaringer i vid udstrækning i valg af indhold og arbejdsform. Det er centralt, at eleverne i fællesskab bidrager og lærer at tage ansvar for det fælles musikalske udtryk og udvikler lydhørhed over for andres musikalske valg og tillid til egne musikalske værdier og evner.

I musikudøvelse arbejdes der med den enkelte elevs stemmemæssige og instrumentale viden og færdigheder og med klassens fælles musikalske udtryk i sang og sammenspil. Der kan fx være fokus på forståelse af forskellige musikalske roller, lydhørhed og det at kunne træffe kvalificerede musikalske valg.

I udviklingen af kreativitet er der fortsat fokus på glæden ved at udtrykke sig, modet til at fejle og evnen til at vælge det særlige. Undervisningen bygger fx på, at eleverne anvender ord, stemme, krop, musikinstrumenter og andre klangkilder, herunder digitale enheder, i det skabende musikalske arbejde. Målet er at give eleverne kompetencer til at arbejde med skabende processer og kvalificere deres egne musikalske udtryk.

Elevernes musikalske univers udvides gennem alsidige musikoplevelser og deltagelse i musikliv. Ved at beskæftige sig med fx musikanalyse, musikhistorie, musikoplevelse og musik i medier udvikles elevernes musiksprog, musikforståelse og refleksionsevne, så de bliver i stand til at forholde sig kvalificeret og nuanceret til musikalsk praksis og musiks betydning i samfundet før og nu.

5.1 Musikudøvelse

Kompetenceområdet musikudøvelse omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

- **Sang** er centreret om elevernes udvikling af egen stemme og alsidige stemmebrug.
- **Spil** omhandler elevernes instrumentale færdigheder.
- **Fremførelse** drejer sig om elevernes musikalske performance.
- **Musikudstyr** fokuserer på elevernes betjening af teknisk udstyr.

Sang

Eleverne udvikler deres stemmer ved at eksperimentere, undersøge og lære stemmen at kende som et instrument med mange klangmuligheder. Arbejdet med stemmebrug kan primært finde sted i grupper, så eleverne lærer at anvende deres stemmer på forskellige måder i et fælles musikalsk udtryk. Der kan arbejdes med flerstemmig sang. Eleverne arbejder i et alsidigt repertoire med sund stemmefunktion og med, hvordan stemmen kan bruges ift. et valgt udtryk. Mikrofonsang kan indgå som led i undervisningen.

Spil

Under spil og udforskning af forskellige instrumenter får eleverne kendskab til og forståelse af instrumenternes funktion i det musikalske udtryk. Eleverne kan drage fordel af efterhånden at arbejde særlig intensivt med et bestemt instrument og få indsigt i udfordringer som øveteknik og øveprocesser og med en stigende lydhørhed i sammenspillet.

Fremførelse

Eleverne bliver i undervisningen fortrolige med at samarbejde og kunne fremføre egen eller andres musik. Det indebærer, at eleverne har særligt fokus på fx performance og roller i arbejdet med performance. Eleverne kan forberede sig individuelt og som gruppe på at optræde for andre. Særlige problemstillinger mhp. mental forberedelse, sceneoptræden og samarbejdsevner kan indgå i undervisningen.

Musikudstyr

Eleverne lærer at betjene musikudstyr i nødvendigt omfang for derved at kunne træffe kvalificerede musikalske valg og understøtte musikalske udtryk og forskellige roller i sammenspillet. Der arbejdes derfor med forskellige former for teknisk udstyr og med forståelse af sammenspillet mellem akustisk og elektrisk udstyr.

5.2 Musikalsk skaben

Kompetenceområdet musikudøvelse omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

- **Sangskrivning** omhandler det kreative og eksperimenterende arbejde med sangskrivning.
- **Digital produktion** fokuserer på kreativt og eksperimenterende arbejde med egne digitale produktioner.
- **Komposition og arrangement** fokuserer på kreativt og eksperimenterende arbejde med komposition og arrangement.

Sangskrivning

Eleverne arbejder med sangskrivning i grupper og/eller alene for at kunne udtrykke egne tanker, følelser eller idéer og opnå tillid til egne skabende evner og ejerskab til resultatet. Dette kan foregå ved at kaste lys over andres sangskrivningsprocesser og opstille enkle rammer for arbejdet med kreative processer i sangskrivning. Resultatet af det, eleverne udvikler, dvs. produktet, skal have et mål og kunne videreformidles til glæde og gavn for andre.

Digital produktion

Eleverne arbejder med digital produktion i grupper og/eller alene og herigennem udtrykker egne tanker, følelser eller idéer og opnår tillid til egne skabende evner, træffer egne musikalske valg og får ejerskab til resultatet. Dette kan foregå ved at arbejde med enkle digitale musikprogrammer og ved at få indblik i andres skabende processer og designprocesser. I forbindelse med designprocesser kan idéudvikling, personligt udtryk og kommunikation berøres. Elevernes egne arbejder tager afsæt i opstilling af enkle rammer for det kreative arbejde. Resultatet af det, som eleverne udvikler, kan videreformidles til glæde og gavn for andre.

Komposition og arrangement

Eleverne arbejder med enkel komposition i grupper eller alene inden for definerede rammer for det skabende arbejde (Hansen, 1988). Det kan fx foregå ved at opstille rammer for kompositionens sats- og arrangementsteknikker, valg af toner, akkorder, rytmer, instrumenter og form eller ved at knytte kompositionsarbejdet til elementer som film, tekst eller stemning. For at fastholde de musikalske idéer kan notation i bred forstand inddrages som fx egenudviklet grafisk notation, rytmeboks eller noder.

5.3 Musikforståelse

Kompetenceområdet musikudøvelse omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

- **Musikoplevelse** drejer sig om elevernes æstetiske oplevelser med musik.
- **Musikliv** kvalificerer eleverne til at forholde sig til musikliv.
- **Musikhistorie** fokuserer på at give eleverne indblik i musikhistoriske perioder og kulturer.
- **Musikanalyse** drejer sig om at udvikle elevernes analysearbejde med musik.
- **Musik i medier** fokuserer på at give eleverne et nuanceret blik på musiks funktion og betydning i medier.

Musikoplevelse

Gennem æstetiske oplevelser og indtryk med musik fra forskellige genrer, kulturer og perioder udvides elevernes erfaringsverden. Glæden ved musikken og åbenheden over for andres musikalske udtryk er centralt. Gennem alsidige indtryk får eleverne stof, der kan danne afsæt for egne udtryk og egen fortolkning. Det kan fx foregå ved udvikling af egne tekster, malerier, bevægelser eller musikværker. Musikfagsproget udvides undervejs.

Musikliv

Eleverne orienterer sig i og om musikliv uden for skolen og forholder sig til musiktilbud uden for skolen, hvilket danner udgangspunkt for refleksion over og stillingtagen til musiklivets mangfoldighed lokalt, nationalt og globalt, herunder musikforbrug i hverdagen, koncerttilbud, talentkonkurrencer og musiksmag.

Musikhistorie

Gennem et alsidigt arbejde med udvalgte nedslag fra musikhistorien får eleverne indblik i forskellige musikhistoriske perioder og kulturer, herunder centrale musikpersoner. Det tilstræbes, at eleverne får en fornemmelse af musikkens udvikling igennem tiderne frem til i dag. Undervisningen kan fx foregå som led i tværfaglige forløb.

Musikanalyse

Eleverne lærer at undersøge, analysere og reflektere over musikkens struktur og udtryk. Der lægges fx vægt på forholdet mellem analytisk viden om musik og den enkeltes forståelse og oplevelse af musik. Undervisning i musikanalyse kan bidrage til at vække elevernes forståelse af, hvordan musikoplevelser på den ene side kan fremme fællesskabet og på den anden side kan være dybt personlige. Eleverne arbejder med relevante fagbegreber i analysearbejdet, herunder musikkens elementer som klang, melodi, rytme, harmoni, form, udtryk og gængse akkordsammenhænge og tonearter (Jensen, 2018). I analysearbejdet opnår eleverne forståelse af fagbegreber og terminologier, som kan bringes i spil i deres egen musikalske skaben.

Musik i medier

Eleverne lærer at undersøge og reflektere kritisk over, hvordan musik indgår og anvendes i forskellige medier. I tilrettelæggelsen af undervisningen inddrages eleverne og deres erfaringer, så der både skabes dialog og konfrontation om fx musikkens rolle og funktion på forskellige medieplatforme, herunder på internettet og i film. Desuden arbejdes med musik og lyd som kommunikationsform, så eleverne bliver bevidste om afsenders og modtagers rolle, når egne og andres musikalske idéer kommunikerer.

6 Tværgående emner og problemstillinger

Undervisningen i musik kan tilrettelægges, så den vekselvirker mellem musikfaglig fordybelse, tværfagligt arbejde og tværgående temaer, og så musik indtænkes i andre fag. Der er rig mulighed for at tænke i tværgående emner og problemstillinger ift. sprogfagene, håndværk og design, billedkunst, bevægelse og kropslig læring i idræt, akustik og lyd i fysik eller dyreløyd i biologi.

I musikfaget styrkes elevernes håndværksmæssige færdigheder. Desuden opøves elevernes samarbejdsevner, forståelse af kreative processer og mod til at turde fejle i det kreative arbejde. Disse evner har eleverne gavn af i alle skolens fag og opgaver.

7 Tværgående temaer

Musikfaget lægger op til at gøre brug af de tværgående temaer sproglig udvikling, it og medier samt innovation og entreprenørskab.

7.1 Sproglig udvikling

I musikundervisningen kan sproglig udvikling indgå på flere måder ved at arbejde med sproglige grundelementer og mulige betydninger. Gennem arbejdet med et bredt repertoire af sange kan eleverne lære at fokusere på det tekstlige indhold samt sprogets stilistiske træk og udtale. Elevernes kendskab til sprog kan inddrages i undervisningen. Det er væsentligt, at sangteksternes indhold i form af begreber, kulturfænomener, historisk sammenhæng mv. udfoldes for eleverne.

Sproglig udvikling har fokus på fire dimensioner af det talte og det skrevne sprog: samtale, lytte, læse og skrive.

Samtale og sprogets lydside

I samtalen om musik kan musikfaglige begreber som tonehøjde, dynamik, klang og struktur inddrages. Det vil ofte foregå i analyse, diskussion og refleksion over musik. Også hverdags-sproget bliver en del af samtalen. Det kan være samtale om musikoplevelser og beskrivelse af musik, som eleverne ikke har et fagsprog for, men som de finder metaforer for. Også det "talte" sprog i rap kan forstås som en anledning til at øve og udvikle rytme og timing.

I arbejdet med sprogets lydside er der rig mulighed for at eksperimentere med fx intonation, sprogtone, artikulation, rytme og frasering ved at inddrage dialekter og andre sprog. Grundlæggende fysiologiske forhold ifm. sprog italesættes, som fx hvor i munden lyden er placeret, og hvordan tunge, mund og svælg arbejder sammen, når man taler.

Lytte

At lytte efter sprogets små lydige nuancer, vokaler og konsonanter, enderim og sprog-melodi og arbejde med forskellige dialekter, andre sprog og timing træner kompetencer i at lytte.

Desuden kan der arbejdes med sprogets indhold i sange og musikkens måde at understøtte eller skabe kontrast til tekst på. Hvordan forholder musikken sig til teksten? Tilføjer musikken noget til stemningen? Understreger musikken særlige sproglige udsagn? Gentager komponisten bestemte ord i sangen? Hvad gør musikken der, hvor der er pause i teksten? Er der stemningsskabende mellemspill?

Læse

I musikfaget læser eleverne fagtekster om musik, fx ifm. musikhistorie og informations-søgning. Her udvikles et fagsprog. Også instruerende tekster om en opgave, der skal løses i musik, træner læsningen. Først og fremmest er det dog oplagt, at læsning i musikfaget er knyttet til det poetiske sprog i sangtekster. Den danske sangskat er en åben skattekasse med tekstperler. De er nemmere at huske og fundere over, når de har melodi til.

Skrive

At skrive i musik kan forstås på flere måder. Oftest vil skrivning forekomme, ifm. at eleverne sætter tekst til en melodi, eller hvis de gennem musiklytning inspireres til at finde på en fortælling eller poesi. Sangskrivning er en anledning til, at eleverne selv skriver tekster.

At skrive i musikfaget kan også forstås bredere og handle om at notere noget, der skal huskes. Hvordan fastholder man en musikalsk idé, en melodi, en form, en rytme, en bestemt lyd osv. i hukommelsen? Her opfinder eleverne måske egne grafiske symboler blandet med få ord, noder og rytmeboks, så de senere kan vende tilbage til det.

7.2 It og medier

It og medier er en stor ressource for musikundervisningen og anvendes metodisk ifm. flere sider af musikfaget. Det kan være som inspirationskilde, når der fx arbejdes med musikindspilninger, film eller instruktionsvideoer, eller som konkret hjælpemiddel fx ved akkompagnement til fællessange, hvis læreren ikke selv akkompagnerer. I arbejdet med it og medier kan teknologiforståelser med fordel indgå.

It- og mediekompetencer kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald.

Eleven som kritisk undersøger

Eleverne kan lære at søge forskellige relevante ressourcer i digitale medier. Det kan fx foregå i musikforståelse, hvor eleverne bl.a. læser fagspecifikke tekster, og i arbejdet med musikudøvelse, hvor instruktionsvideoer spiller en rolle. Hvilke styrker og svagheder har instruktionsvideoer? Også i arbejdet med forholdet mellem lyd og billedside skal eleverne forholde sig kritisk til den store mængde materiale, der findes på de digitale medier. Her kan spørgsmål om, hvilken rolle lyden spiller ift. billedsiden, og hvordan lyd kan bruges til at manipulere med, være aktuelle. Dette kan bl.a. foregå ved at lade eleverne udforske og forstå sammenhænge mellem lydsiden i it og medier.

Eleven som analyserende modtager

Musik er også en stor industri med mange kommercielle interesser og aktører. Eleverne kan derfor arbejde med at kunne vurdere musikkens rolle og intention på forskellige medieplatforme. Dette kan fx foregå ved inddragelse af forskellige it- og medieplatforme ifm. musiklytning og analyse af musikvideoer og reklamer.

Eleven som målrettet og kreativ producent

Digitale medier indgår i særlig grad under kompetenceområdet musikalsk skaben, hvor de kan anvendes til at skabe, fastholde og bearbejde musikalske udtryk. Eleverne kan arbejde digitalt og skabende inden for fx lydformning, komposition og digital produktion. I forbindelse hermed kan eleverne fx arbejde med remediering af eksisterende materiale eller redigering eller bearbejdning af eget skabende musikalske arbejde. Desuden kan designprocesser inddrages. Her berøres områder som idéudvikling, personligt udtryk og kommunikation. Det er oplagt at inddrage pc'er, tablets og mobiltelefoner i arbejdet og hente inspiration i spilleinstruktioner, musikvideoer og instruktionsvideoer i musikudøvelsen.

Eleven som ansvarlig deltager

Eleverne kan lære, hvornår og hvordan der kan skabes musik med respekt for andres rettigheder. Eksempelvis anvendes brudstykker fra allerede produceret materiale ofte i det skabende arbejde. Her genbruges brudstykker fra andres musik og sammensættes til et nyt værk. Eleverne kan fx få have viden om, hvad der må indgå, og hvad der skal søges om rettigheder til at indgå.

7.3 Innovation og entreprenørskab

Faget musik både fordrer og udvikler innovation og entreprenørskab hos eleverne. Dette kommer særligt til udtryk under kompetenceområderne musikøvelse og musikalsk skaben.

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner: handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

Omverdensforståelse og personlig indstilling

I alle tre kompetenceområder kan der arbejdes med dimensionerne omverdensforståelse og personlig indstilling hos eleverne. Den musikalske basisviden, som eleverne opnår fx gennem musikudøvelse og arbejdet med kulturelle fænomener, skikke og vaner inden for musik, udgør et væsentligt bidrag til deres omverdensforståelse. I det kontinuerlige arbejde med musikudøvelse skærpes elevernes koncentration og personlige indstilling. Gennem afstemte musikaktiviteter arbejdes der på anerkendende og motiverende vis med at styrke elevernes tiltro til egne evner.

I kompetenceområdet musikalsk skaben arbejdes særligt med dimensionerne kreativitet og handling. Med den producerende tilgang oplever eleverne, at de med deres skabende musikalske arbejde kan skabe produkter af værdi for dem selv og andre. Eleverne skal arbejde eksperimenterende og improviserende inden for klare rammer. Gennem disse aktiviteter skaber de musikalske løsninger med baggrund i deres viden, fantasi og egne idéer. I udviklingen af kreativitet kan der fokuseres på glæden ved at udtrykke sig, modet til at turde fejle og evnen til at vælge det særlige. Her kan eleverne få erfaring med at komme med nye bud inden for eksisterende musikgenrer og bidrage til udviklingen af musik og fremtidige genrer, som kan skabe værdi for andre.

8 Referencer

Adrian, Signe. 2018. *Klassekultur i lyd og bevægelse med særligt fokus på musik og inklusion*. EMU <https://www.emu.dk/grundskole/forskning-og-viden/forskning-relateret-til-fag/styrkede-laeringsmiljoer-i-2>.

Espeland, Magne. 2001. *Lyttemetodikk. Studiebok*. Bergen. Fagbokforlaget.

Green, Lucy. 2008. *Music, Informal Learning and the School: A New Classroom Pedagogy*. Aldershot, UK and Burlington.

Hansen, Egelund, Finn. 1988. *Båndtropering: Strategier for ny musik i skoleundervisningen 1*. Folkeskolens Musiklærerforening.

Nielsen, Frede Viggo. 2010. *Hvorfor musik? Om begrundelser for en almen musikundervisning*. Dansk Sang. 62, 1 2010/2011, Ss. 54-65.

Undervisningsvejledning

Indhold

---

1 Om undervisningsvejledningen	31
2 Elevernes alsidige udvikling	32
2.1 Forholdet mellem kompetenceområderne og elevernes alsidige udvikling	32
2.2 Didaktiske overvejelser	33
2.3 Fagets indhold	34
2.4 Erkendelser	35
2.5 Arbejdsformer	35
3 Tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af undervisningen	36
3.1 Tilrettelæggelse af undervisningen	37
3.2 Evaluering	37
4 Forholdet mellem kompetencer og indhold	39
4.1 Musikudøvelse	39
4.2 Musikalsk skaben	40
4.3 Musikforståelse	43
5 Almene temaer	45
6 Tværgående emner og problemstillinger	47
7 Tværgående temaer	48
7.1 Sprogudvikling	48
7.2 It og medier	48
7.3 Innovation og entreprenørskab	49
8 Tilpasning af undervisning til elevernes forudsætninger	50
9 Referencer	51

---

1 Om undervisningsvejledningen

Undervisningsvejledningen giver information, støtte og inspiration til at kvalificere de mange valg, som læreren i samarbejde med sin leder og sine kolleger tager i sin praksis. Den informerer om de bestemmelser i folkeskoleloven og i Fælles Mål, som vedrører undervisningen i faget, og den støtter ved at forklare og eksemplificere centrale dele af fagets indhold.

Endelig giver undervisningsvejledningen inspiration til og understøtter tilrettelæggelsen af undervisningen i faget ved at beskrive forskellige mulige valg i planlægningen, gennemførelsen og evalueringen af undervisningen. I forbindelse med disse beskrivelser bidrager den til at synliggøre forskellige veje i tilrettelæggelsen af undervisningen bl.a. ved at lægge op til diskussion af potentialer og begrænsninger i forskellige former for undervisningspraksis.

Det anbefales, at læreren orienterer sig og henter inspiration i læseplan og vejledning for musikfaget 1.-6. klasse.

2 Elevernes alsidige udvikling

2.1 Forholdet mellem kompetenceområderne og elevernes alsidige udvikling

De tre kompetenceområder musikudøvelse, musikalsk skaben og musikforståelse rummer hver især potentialer i forhold til elevens alsidige udvikling. Det er imidlertid typen af aktiviteter og arbejdsformer, som afgør i hvor høj grad elevens alsidige udvikling bedst støttes.

De tre kompetenceområder fletter sig sammen i praksis. Man kan således ikke sige, at ét kompetenceområde er særlig oplagt for at udvikle én bestemt side af elevens alsidige udvikling. Alle tre kompetenceområder kan bidrage til, at eleven udvikler sig og opnår kompetencer i musikfaget. Alsidig udvikling kan handle om samarbejde, lydhørhed, selvværd, sociale kompetencer, selvstændighed, motorisk udvikling, respekt for andre eller kreativitet. Vil læreren understøtte et særligt aspekt af elevens udvikling, må aktiviteter og arbejdsformer tænkes igennem. Som en rød tråd gennem undervisningen spiller dialog og lærerens anerkendelse af eleven en vigtig rolle.

Eksempel: Aktivitet på tværs af kompetenceområderne

I denne aktivitet "Lav en fælles komposition" indgår alle tre kompetenceområder:

- **Musikudøvelse**, når eleverne synger, spiller, øver, forfiner, betjener musikudstyr og fremfører kompositionen. Notation kan anvendes undervejs.
- **Musikalsk skaben**, når eleverne finder på, skaber og arrangerer kompositionen og inddrager deres viden fra andre musikoplevelser.
- **Musikforståelse**, når eleverne forholder sig til deres komposition, inddrager byggesten fra musikhistorie-gennemgangen og arbejder med form. Opgaven kan evt. tilføjes overvejelser om rettigheder, hvis kompositionen lægges på medier.

Når opgaven løses, indgår kompetencer som disse: *samarbejde*, dvs. opgaven løses i fællesskab, *lydhørhed*, dvs. eleverne lytter til hinandens idéer og musikalske bud, *selvværd*, dvs. en god komposition kan vises frem med stolthed, *sociale kompetencer*, dvs. gruppen skal fungere på tværs af forskelligheder, *selvstændighed*, dvs. det er elevernes egne bud, ikke lærerens eller anden professionels bud, *motorisk udvikling*, dvs. spil på instrumenter, *respekt for andre*, dvs. alles idéer er velkomne, *kreativitet*, dvs. eleverne finder selv på, *forfinelse* dvs. et materiale ved at øve og gentage og gøre sig umage og derved *udvikling af de håndværksmæssige færdigheder*.

2.2 Didaktiske overvejelser

Lærerens opgave er at tydeliggøre rammerne for opgaven og vejlede og hjælpe eleverne i processen, hvis de går i stå. I den forbindelse skal nedenstående spørgsmål afklares. Hvorvidt læreren beslutter alene eller i dialog med eleverne, er op til lærerens professionelle skøn at vurdere:

- Hvordan fordeler eleverne sig? Hvem arbejder på hvad? Er det meningsfuldt at inddele i mindre grupper med ansvar for en bestemt del af opgaven?
- Hvordan afgøres valg? Én bestemmer? Flertalsbeslutning? Lodtrækning?
- Hvem holder øje med, at tidsrammen overholdes? Læreren? Et ur, der ringer? En elev?

Der kan være elever, der bidrager med kreative idéer, har fornemmelse for timing, får det hele til at glide eller kvalificerer det musikalske udtryk ved at lytte og anbefale, men som måske ikke er rutinerede sangere eller instrumentalister. Man kan være god i musik til meget forskelligt.

Rammerne for opgaven

Rammerne for opgaven indeholder en blanding af *skal*-spilleregler og *kan*-spilleregler: en blanding af regler og frihed. For at løse opgaven inden for tidsrammen træffes hurtige beslutninger. Undervejs er der "delafleveringer". Det kan fx være "om 10 minutter har alle grupper afklaret valg af form, byggesten og instrumenter".

Opgavebeskrivelse: Lav en fælles komposition

Skal-rammer/spilleregler:

- Varighed: To minutter ved opførelsen. Arbejdstid: 2-3 lektioner. Opføres i slutningen af sidste lektion.
- Byggesten: Der skal indgå tre musikalske byggesten fra musik af kunstnere/komponister, eleverne tidligere har arbejdet med.
- Instrumenter: Der trækkes lod om fire instrumenter blandt alle musiklokalets instrumentarium. Desuden skal tilføjes mindst én lyd giver efter eget valg. Fx lynlås? Ske på kop? Kost?
- Tekst: Der skal indgå to evt. tilfældige linjer fra en tekst, som eleverne har arbejdet med i engelsk.
- Form: Eleverne vælger mellem former, klassen tidligere har arbejdet med, fx ABA, rondo eller udviklingsform.

Kan-rammer/spilleregler

- Eleverne vælger, hvilken engelsk tekst og hvad de vil gøre med den. Teksten kan klippes i stykker, vendes op og ned, rappes, hviskes, synges som opera osv.
- Instrumenter: Selv om der *skal* indgå fire instrumenter og en lyd giver, er der ingen rammer for, om eleverne vil tilføje flere instrumenter eller stemmer.
- Rammerne siger ikke noget om bevægelse eller andre forhold. Eleverne kan frit tilføje dans, lys, en filmstump eller andet.
- Arrangement: Rammerne siger ikke noget om, hvordan kompositionen skal arrangeres. Her må alle hjælpes ad med at træffe kvalificerede musikalske valg.
- Der er ingen rammer for, for hvem kompositionen skal opføres for. Er det klassen? Andre? Morgensamling? Forældreaften? Forårskoncert?
- Der er ingen rammer for notation, men det giver god mening at notere, så eleverne kan huske fra gang til gang. Eleverne beslutter selv, hvilken notationsform der er mest meningsfuld.

2.3 Fagets indhold

Valgfaget musik omhandler tre kompetenceområder: musikudøvelse, musikalsk skaben og musikforståelse. Nedenfor gives et eksempel på didaktiske overvejelser med udgangspunkt i musikudøvelse, men også de to andre kompetenceområder berøres.

Sammenspil

Arbejdet med sang, spil, fremførelse, musikudstyr, komposition og arrangement udmønter sig ofte i praksis i sammenspil. Her trænes blandt andet motoriske færdigheder, koncentration og lydhørhed. I sammenspil indgår grundelementer som rytme, harmonik, melodi og dynamik (Jensen, 2018). Eleverne har forskellige musikalske roller, som kan tilpasses nybegynderen, den trænedede sanger eller den trænedede instrumentalist.

Sammenspil: Lærer- og elevroller

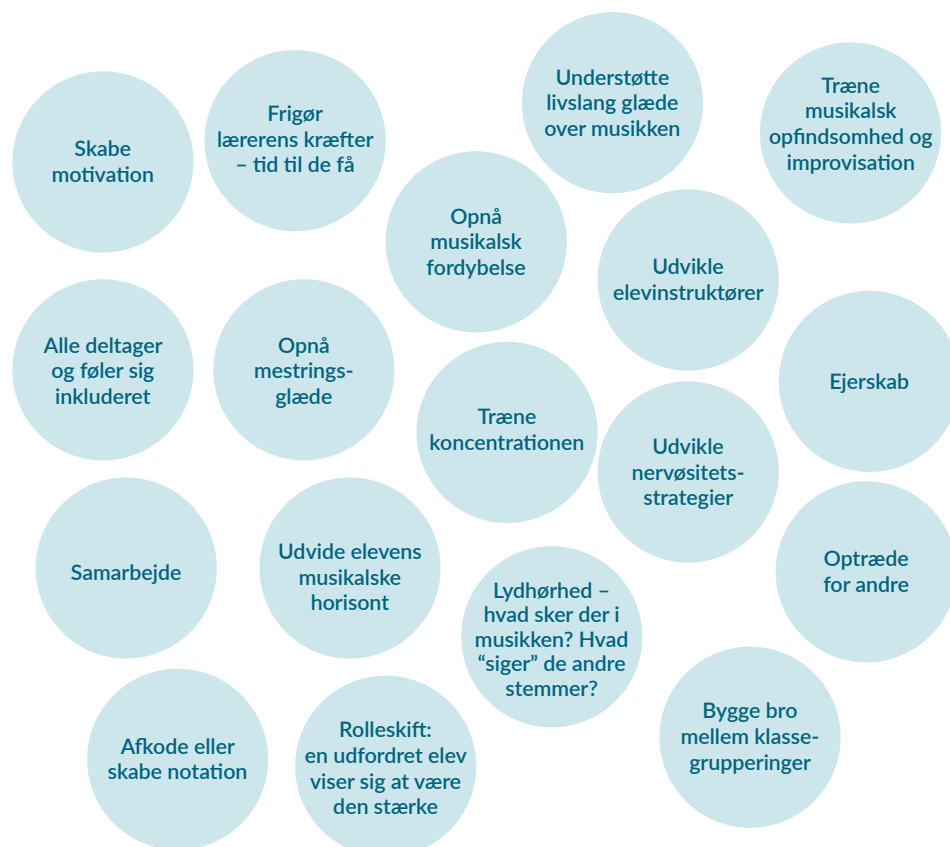
Inden læreren og eleverne kaster sig ud i sammenspillet, er det værd at gøre sig didaktiske, pædagogiske og musikfaglige refleksioner. I forbindelse med valgfaget kan eleverne i stigende grad involveres i spørgsmål om rollefordeling:

- Hvilke roller kan læreren have? Instruktør? Vejleder? Rammesætter?
- Hvilke roller kan eleverne have? Musikere? Instruktører? Arrangører?

Sammenspil: Formål

Andre overvejelser kan vedrøre formål. Hvad er formålet med sammenspil? Er der flere formål? Kan de kombineres? Somme tider kan flere formål opnås i én måde at gribe sammenspillet an på eller én metodik, men det er sjældent. Ofte må læreren vælge til og dermed fravælge andet for at opnå bestemte sider til at støtte elevernes alsidige udvikling.

Der kan være mange ret forskellige formål og dermed også metodikker (Dolva, 2014), fx:

2.4 Erkendelser

I mødet med musikken og musikfagets æstetiske og musikvidenskabelige sider kan eleverne opnå nye vigtige erkendelser, som kan bidrage til den alsidige udvikling. Erkendelser i og gennem musikfaget kan handle om verbal og nonverbal erkendelse (Nielsen, 1994).

Verbal erkendelse knytter sig til de musikvidenskabelige og intellektuelle sider af musikfaget, som handler om viden, analyse, undersøgelse af musikkens grundelementer og musikforståelse. Ved at tale om, sætte ord på og arbejde med musikfagets grundelementer og fagsprog kan eleverne opnå erkendelser.

Nonverbal erkendelse knytter sig til musikfagets æstetiske og kunstneriske sider og handler om erkendelser, som nok kan virke diffuse, men som ikke desto mindre er vigtige og har med elevernes indre og ydre virkelighed at gøre.

2.5 Arbejdsformer

Undervisningen i valgfaget lægger op til højere grad af elevinddragelse og selvstændigt arbejde. Selvstændigt arbejde kan handle om, at den enkelte elev udtrykker egne idéer, følelser eller budskaber i et musikalsk udtryk. Det kan også være fordybelse i fx en bestemt musikgenre, musikkultur, musiker, komponist eller sanger.

Arbejdsformer: Hvilke?

Når læreren tager stilling til formålet med en aktivitet eller et forløb, spiller valg af arbejdsform ind. Læreren kan i den forbindelse overveje spørgsmål som:

- Hvilke arbejdsformer understøtter inklusion? Hvilke arbejdsformer fremmer eksklusion eller ekskluderende hierarkier?
- Hvilke arbejdsformer understøtter elevernes selvstændighed og tillid til egne handlemuligheder?
- Hvilke arbejdsformer understøtter elevernes kreativitet?
- Hvilke arbejdsformer fremmer tryghed, glæde og ejerskab eller skaber frirum?
- I hvor høj grad skal eleverne selv eksperimentere eller tænke sig frem til svar?

Gruppearbejde?

Der kan stilles gruppeopgaver inden for alle tre kompetenceområder, og det er oplagt at udnytte "gruppefremlæggelser" ved at spille for hinanden og viderebringe synspunkter eller musikhistoriske indblik. Lærerens kendskab til elevgruppen kan kombineres med overvejelser om gruppedannelse. Grupper kan fx dannes med udgangspunkt i:

- At læreren beslutter, hvem der er sammen med hvem.
- At eleverne vælger grupper alt efter interesser.
- At der foretages lodtrækning, dvs. tilfældighed.
- At eleverne vælger helt selv (venskabsgrupper – Green, 2008).
Det er klassens fælles ansvar at sikre, at alle kommer i en gruppe.

Grupperne kan give hinanden konstruktiv feedback på "fremlæggelser".

Hele klassen?

Undervisningen kan også tilrettelægges, så fællesskabet omkring en opgave, fx korsang eller sammenspil, hvor alle er med, udnyttes. Musikfaget giver mulighed for at løfte i flok, så eleverne oplever sig som del af en større helhed.

3 Tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af undervisningen

---

Udvikling af god undervisning tager tid

Musikglæde, gode oplevelser og engagement i musiktimen giver læreren og eleverne energi. Tunge, udmattende musiktimer suger kræfterne ud. Vellykket musikundervisning kommer ikke af sig selv. At skabe inspirerende, motiverende og engageret undervisning, som inddrager og anerkender eleverne, er en kompleks opgave. Det tager tid, nysgerrighed og refleksion at udvikle god undervisning.

Det er oplagt, at hver musikhæder udnytter egne styrker i undervisningen og kombinerer dem med åbenhed over for nyt stof og nye måder at arbejde på. Her kan sparring med musikkolleger på skolen, i kommunen eller i et netværk være en vigtig faktor i udviklingen af lærerens egen praksis.

Frihed til at vælge

Kapitel 3 handler om overvejelser og didaktiske valg i forbindelse med tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af undervisningen. Når læreren prioriterer noget bestemt, bliver andet måske nedprioriteret eller forsømt. Ændres et enkelt element i undervisningen, påvirker det andre forhold. Hvad er vigtigt, hvornår og hvorfor? Her er ingen enkle svar. Det kan gribes det an på mange måder. Opgaven er kompleks. Læreren har frihed til at vælge, hvad der er meningsfuldt i sammenhængen, og trække på sin professionelle dømmekraft, formåen, viden, erfaring og sit kendskab til eleverne.

Nedenfor er et refleksionsemne, som giver et billede på de mange didaktiske overvejelser og beslutninger, en musikhæder kan stå over for.

Refleksionsemne: Inddragelse af elevernes ressourcer i musikundervisningen

Eleverne har ofte et musikliv i fritiden. De lytter, følger med i, hvad der sker på musikscener, har holdninger og musikidentitet og ser musikvideoer og instruktionsvideoer for at lære nyt. Nogle elever kan være hurtigere, dygtigere og mere vidende end læreren ift. it, sang eller instrumenter. Hvordan bringes elevernes ressourcer ind i musikundervisningen? Hvordan forholder læreren sig til sin egen rolle som den, der ikke har svarene? Hvordan støtter læreren bedst elevernes potentialer og giver dem smag for og livslang lyst til musik uden for skolen? Her er mange platforme: lytteren, den, der udvælger musik til motion, dj'en, musikeren, produceren, musikæstetiker eller musikterapeuten for at nævne nogle.

Forskellige didaktiske tilgange

Musikundervisning kan tage udgangspunkt i forskellige didaktiske tilgange som temaarbejde, bestemte aktiviteter eller arbejdsformer, som støtter elevernes alsidige udvikling. I kapitel 3 vil udvalgte didaktiske tilgange berøres ifm. tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af undervisningen. Når der skal træffes beslutninger, må læreren trække på sin professionelle dømmekraft ift. de mange komplekse forhold, der knytter sig til undervisning.

3.1 Tilrettelæggelse af undervisningen

Tema-arbejde er én ud af mange didaktiske tilgange. I dette afsnit beskrives temaet *musik og identitet*. Der er idéer til andre temaer under tværgående emner. Temaet kan berøre:

- Hvilke musikalske forbilleder har eleverne?
- Hvilken rolle spiller musikken i elevernes liv?
- Hvilken rolle spiller musikken i andre kulturer, grupper eller fællesskaber?
- Hvordan kan musik skabe sammenhold, skabe glæde eller give styrke til at gøre oprør over for uretfærdigheder og social ulighed?

Gennemførelse

Mange forhold påvirker musikundervisningen. Nogle ligger uden for lærerens indflydelse. Læreren har indflydelse på forhold som valg af undervisningens indhold, aktiviteter og arbejdsformer. Her er det op til lærerens faglige skøn at finde balance mellem fx fordybelse, gentagelse, forfinelse, variation og fornyelse.

Der findes så meget indspillet musik, livemusik og musikliv, at det ikke lader sig gøre at danne sig overblik over, nå rundt om eller komme i dybden med alt dette. I stedet kan læreren og eleverne over tid opbygge en udvalgt samling musik, som rummer noget særlig interessant og eksemplarisk, og her arbejde med en musikalsk udforskende og nysgerrig tilgang.

En vellykket musiktime

En vellykket musiktime kan være karakteriseret ved:

- At eleverne blev opslugt, så tiden gik alt for hurtigt.
- At eleverne lærte noget nyt.
- At alle elever blev involveret, ikke kun nogle få.
- At læringsmiljøet i klassen var behageligt uden konflikter og med plads til at fejle.
- At eleverne fik nye vinkler og idéer og fortsatte, efter timen var slut.

Gennemførelse: Digitale hjælpemidler/portaler

Undervisningen kan gennemføres på mange måder. Læreren kan hente hjælp eller inspiration ved digitale hjælpemidler og portaler. Her kan læreren søge på alt fra konkrete forløb, instruktionsvideoer og kontakter til musikaktører uden for skolen til indspillede akkompagnementer til fællessang.

3.2 Evaluering

I lyset af at eleverne skal afslutte valgfaget med en prøve, giver det god mening, at læreren vurderer og vælger, hvornår, hvordan og hvad der skal evalueres. Fx kan en logbog med elevens egen samling af sange, fotos, lydoptagelser eller billeder være udgangspunkt for samtaler, fastholdelse af gode idéer, elevprofiler og elevens musikrejse.

Feedback kan gives i en konkret situation. Arbejder eleverne med musikudøvelse kan læreren og eleverne træne faglig feedback til at forbedre og forfine. Det kan fx handle om det musikalske udtryk, en uheldig teknik eller rytmisk eller melodisk præcision.

Evaluering: Feedback på musikalske fremførelser og kunstneriske udtryk

I takt med at eleverne selv synger, spiller og udtrykker deres egne idéer, tanker, følelser eller budskaber i digital produktion og sangskrivning, vil fokus for evalueringen kredse om feedback på deres kunstneriske udtryk og produkter. Det kan være udfordrende at give saglig feedback på kunstneriske udtryk og finde balancen mellem på den ene side at opmuntre og på den anden side hjælpe videre til et bedre resultat. Evaluering og feedback må være saglig og faglig og række ud over "det lød godt" eller "I klæ'r hinanden".

Det er vigtigt, at eleverne får sprog og blik for de mange elementer, der indgår i en fremførelse. Hvor har de hver især eller i gruppen deres styrker og svagheder? Hvad kan med fordel forbedres? Er der noget, som skal øves igen? I samtalen (Langsted, 2003) om elevernes musikalske fremførelser af egne eller andres værker kan klassen tale om:

- Hvordan oplevede tilhørerne den/de optrædendes engagement og vilje til at udtrykke eller kommunikere noget? Var der nærvær, indre glød og oplevelse af, at den/de "havde noget på hjerte"?
- Hvordan hang den/de optrædendes håndværk, teknik, evner og færdigheder sammen med engagementet og viljen? Var der overskud i situationen, eller var der noget håndværksmæssigt eller teknisk, som var for svært og forstyrrede?
- Havde den/de optrædende noget på hjerte, som var vigtigt at få sagt ift. et bestemt publikum eller samfundet, altså noget, som rakte ud over de kunstneriske evner og den kunstneriske vilje?

4 Forholdet mellem kompetencer og indhold

I dette kapitel uddybes kompetenceområderne og deres relation til kompetencemålene og færdigheds- og vidensområderne. Inden for hvert område er der eksempler på, hvordan der kan arbejdes med det i undervisningen.

4.1 Musikudøvelse

I musikudøvelse udvikles elevernes færdigheder i at udtrykke sig musikalsk gennem sang og spil. Det er et mål i sig selv, at eleverne skal opleve glæden ved at udtrykke sig musikalsk i fællesskab med andre. Det er i den forbindelse underordnet, om man har færdigheder på et elementært eller højt niveau, om musikken er enkel eller kompliceret eller let eller vanskelig at udføre.

Sang

Arbejdet med stemmen og vokale udtryksformer foregår i vokale fællesskaber. Eleverne synger, eksperimenterer og udforsker deres stemmer sammen. Det er vigtigt, at læreren hjælper eleverne til at være lydhøre over for hinanden. Synger eleverne enstemmigt, kan et ideal være at finde en fælles klang. At deltage med lydhørhed betyder, at den enkelte elev er opmærksom på sin egen og andres stemmer ift. lydstyrke, klang, tonehøjde og rytme. I flerstemmig sang kan eleverne støtte hinanden i grupper.

Den enkelte elevs personlige udtryk kan også vægtes. Eleverne kan inspireres gennem lytning til forskellige vokale og kunstneriske udtryk og derved udvide deres stemmemæssige horisont. Elevernes forbilleder kan inddrages og give anledning til at tale om stemmeklang, teknik og udtryk som inspiration til, at eleverne finder deres eget udtryk. Særheder i stemmen kan bruges konstruktivt og kunstnerisk. Denne pointe kan understøttes af, at eleverne oplever, at sange kan synges på mange forskellige måder. Mikrofonsang kan også inddrages i undervisningen. I sangarbejdet kan der fx arbejdes og eksperimenteres med tydelig tekstudtale, klang og dynamik. Det eksperimenterende stemmearbejde kan også handle om at lave lydeffekter ifm. komposition, arrangement beatboxing eller rap.

Spil

I valgfaget bygges oven på de instrumentfærdigheder, som eleverne har tilegnet sig i musikundervisningen i det obligatoriske forløb i skolen eller i fritiden. Niveaet øges, og elevernes tekniske formåen udfordres løbende, når der arbejdes med spilleteknik og personligt udtryk. Gennem anvisninger og eksempler på forskellige spillemåder og teknikker får eleverne blik for de mange måder, som professionelle musikere spiller på deres instrumenter på. Her kan musikvideoer, instruktionsvideoer og elevernes egne eksperimenter med instrumenter bidrage til forståelse af, at det kan gøres på mange måder.

- Spillemåde handler fx om, at de selv samme toner i en melodi kan udføres helt forskelligt. De kan bindes sammen på forskellige måder. Hvor må man trække vejret? Hvilke toner hænger sammen? Hvor starter en ny frase? De kan også betones på forskellig måde, gøres kraftige/svage og vokse/aftage.
- Spilleteknik handler fx om koordination, fingersætning, eller hvordan man holder på instrumentet.

Når eleverne spiller sammen, er det vigtigt, at de lytter til hinanden. Spiller en elev et instrument, kræver det et vist overskud at bevæge fingrene, holde øje med, hvor man er i musikken, forme musikken, følges med de andre og lytte. I den situation forsvinder overskuddet til at lytte jævnlige, fordi eleven har fokus på at få sin egen del til at fungere. Her kan læreren træne elevernes lydhørhed over for hinanden og hjælpe dem med at justere ift. hinandens roller i sammenspillet. Didaktiske overvejelser kan handle om:

- Hvilke stemmer eller instrumenter har *lige nu en fremtrædende rolle*?
Hvornår er det vigtigt at *træde tilbage, være i baggrunden* og lade andre komme til?
- Hvornår er stoffet for krævende ift. elevernes tekniske niveau?
- Hvornår keder eleverne sig, fordi det er for let?

Somme tider rykker eleverne rigtig meget ved at øve sig på noget alt for svært, fordi de er motiverede. På den anden side kan en teknisk for svær opgave fjerne et kunstnerisk overskud, så det aldrig rigtig når at blive musikalsk interessant. Her må læreren hjælpe eleverne til en forståelse af sammenhængen mellem teknisk formåen og det kunstneriske udtryk og finde en god balance, når det skal fremføres for andre.

Fremførelse

Dele af undervisningen er rettet mod, at eleverne til prøven fremviser projekter og produkter, de har arbejdet med i undervisningen. Derfor er det vigtigt, at eleverne bliver fortrolige med at fremføre musik. Et trykt læringsmiljø, hvor eleverne kan øve sig med hinanden, er afgørende. I et sådant læringsmiljø er der plads til at fejle og mod til at eksperimentere. Læreren kan fx virke som coach og hjælpe eleverne til at svare på spørgsmål som:

- Hvordan forholder jeg mig/vi os til publikum? Hvad har jeg/vi på hjerte?
Hvad er en god performance for mig? Hvilke nervøsitetsstrategier har jeg/vi?

Musikudstyr

I forbindelse med sang, spil og fremførelse vil elevernes musikudøvelse være tæt knyttet til musikudstyr i lokalet. Det er væsentligt, at eleverne bliver fortrolige med udstyret, så de selv kan styre, indstille og tage stilling til lyd. Her kan læreren stille krav til den enkelte elevs kendskab til det lydudstyr, eleven bruger til prøven. Arbejdes der med rotation, vil eleverne typisk præsenteres for sanganlæg og guitar- og basforstærkere. Ved at eksperimentere med udstyrets effekter kan eleverne forholde sig til lyde og måske opfinde eller tilføje nye interessante sider af lyden.

Instrumentvalg og notation

Ved at gøre brug af rotation får eleverne mulighed for at spille på mange forskellige instrumenter. Hen imod valgfagets slutning bygges undervisningen op, så eleverne får anledning til at fordybe sig i et instrument eller egen stemme.

Enkel notation kan anvendes i begrænset omfang, og når det er meningsfuldt. Notation skal forstås bredt fra noder, becifringer, rytmeboks, noter, tegn, tekst, grafisk notation og "piano-rulle" til selvopfundne former (Jensen, 2018). Eleverne kan præsenteres for forskellige former. Notation skal være en hjælp for hukommelsen og for at kunne viderebringe musikalske idéer til andre. Det er oplagt at inddrage notation ifm. komposition og arrangement.

4.2 Musikalsk skaben

I musikalsk skaben udvikles elevernes færdigheder i at arbejde kreativt, gå på opdagelse og eksperimentere. Her spiller lydhørhed, nysgerrighed og modet til at fejle, prøve af og blive klogere en vigtig rolle. I forbindelse med sangskrivning, digital produktion, komposition,

arrangement og musikudøvelse, fx improvisation, er der rig anledning til at blive fortrolig med kreative processer. I praksis vil disse færdigheds- og vidensområder ofte lappe ind over hinanden. Skaber eleverne melodi til en sang, arrangerer den for instrumenter og stemmer på valgholdet, indspiller et digitalt lydspor til og laver en plan for hele sangens forløb, har eleverne i praksis sammen skabt et lille musikværk: en komposition.

Musikalsk skaben: Et håndværk, der skal trænes

Det er vigtigt at tydeliggøre, at musikalsk skaben finder sted inden for rammer, og at eksperimenterende og kreativt arbejde er et håndværk, som skal trænes. Der er således ikke en forventning om "genistreger", men at eleverne ved at rode med, afprøve og forfine stoffet finder frem til et musikalsk udtryk. Ved at opstille klare, enkle rammer kan eleverne blive fortrolige med kreative processer og designprocesser. Processerne kan være karakteriseret ved en legende, undersøgende og undrende tilgang. Fantasi, afprøvning, idéudvikling, forfinelse og udvikling af et personligt udtryk er vigtige ingredienser heri.

Idéer til rammer i musikalsk skaben

Mange kunstnere har igennem tiden skabt deres kunstneriske udtryk inden for det, man kan kalde en ramme, et dogme eller en spilleregul. Eleverne og læreren kan her sammen undersøge forskellige kunstneres rammer for skabende arbejde og sammen afprøve, hvilke rammer de finder særlig inspirerende og befordrende for deres eget skabende arbejde. At finde på gode rammer for det kreative arbejde er i sig selv en kunst.

Rammer kan handle om en begrænsning "man *må ikke*" eller "man *skal*" ift.:

- Materialet: Hvilke instrumenter? Hvilke toner?
- Tiden: Hvor længe må det vare?
- Notation: En fortolkning af noget, der er noteret.
- Formen: Hvilken form?
- Tiden til at løse opgaven: Hvad kan I nå inden for en bestemt tidsramme?
- Formålet: Hvem henvender det sig til?
- Stemningen: Musikken skal udtrykke eller understøtte en bestemt stemning.
- En tekst: Idéer: se under sangskrivning.

Der er flere idéer til rammer i vejledningen for det obligatoriske musikfag 1.-6. klasse.

Sangskrivning

I sangskrivning arbejder eleverne med at skabe melodier og tekster. Måske skriver eleverne både tekst og musik eller inspireres af andres tekster til at sætte musik til. Det kan også være omvendt, at eleverne laver tekst til andres musik.

I arbejdet med sangskrivning kan eleverne hente inspiration i skabende kunstneres sangskrivningsprocesser. Nogle sangskrivere tager udgangspunkt i:

- En tekst, som inspirerer.
- En bestemt stemning eller lyd, "sound".
- En akkordrække.
- En melodistump, som vokser. Teksten kommer først til senere.
- Et instrument: Ved at spille, prøve sig frem og improvisere dukker en melodi op.

Rammerne for selve processen afklares også. De kan fx handle om:

- Opstart med fælles brainstorm i klassen. Hver for sig?
- Arbejde i grupper eller individuelt?
- Tidsrammen. Hvor lang tid til at arbejde på den?
- Skrives teksterne fælles? Hver for sig? Valgholdet kan arbejde med skriveprocesser som fx lynskrivning ud fra sætninger som: "Når jeg skal til at sove ...", "Det gør mig ked af det, når ..." eller "Dengang min mor sagde ...".

Det kan også være en god idé at sætte rammer op og overveje forhold som:

- Form, fx vers, omkvæd, vers, omkvæd osv.
- Stemning: Hvilken stemning skal musikken underbygge?
- Genre, anledning og modtager: I hvilken sammenhæng skal sangen bruges? Er det fx en festsang, en kærlighedssang eller en godnatsang?
- Synges den med eller uden instrumentledsagelse? Hvis ja, hvilke instrumenter?

Undervejs i sangskrivningsprocessen kan eleverne præsentere idéer for hinanden og få konstruktiv feedback fra klassen og/eller læreren. Det kan gøres ved at læse et tekststykke op, spille en frase eller fortælle om musikalske idéer, de ikke selv kan udføre og har brug for hjælp til på valgholdet.

I en sangskrivningsproces kan musiklærerens rolle være af mere vejledende karakter for at styrke elevernes egne idéer og deres tillid til egne evner. Processen kræver tålmodighed, men belønningen er elever, der ofte føler stort ejerskab og motivation.

Digital produktion

Der kan arbejdes med digital produktion for at udtrykke egne idéer, tanker, følelser eller budskaber i digital produktion på mange måder. Det er vigtigt, at eleverne har mulighed for at arbejde med digital produktion og it-programmer, som ikke er afhængige af netforbindelse. Tablets, bærbare computere og mobiltelefoner er her en fordel. Det er desuden vigtigt, at den digitale produktion kan gemmes, hentes frem og viderebearbejdes over en periode. Der findes mange digitale programmer. Nogle er enkle, gratis eller overkommelige for en skole at købe. Nogle elever har selv apps eller programmer på deres mobiltelefon eller computer. Disse kan eventuelt indgå i opgaven.

Det er oplagt at inddrage elevernes viden og kendskab til de digitale medier, og eleverne kan med fordel samarbejde, dele deres viden og skabe digitale produktioner sammen. Digital produktion kan knyttes til arbejdet i andre fag som fx dansk, idræt, herunder musik til bevægelse/motion, sprogfag, billedkunst og håndværk og design.

Digital produktion kan fx være:

- Dansemusik, som ikke nødvendigvis behøver at kommunikere noget bestemt, men blot er rart at danse til.
- Lydsiden til rap, poetry slam eller en fortælling.
- Lydformning eller lydside til en bestemt stemning.
- Optagelse og evt. bearbejdning af realløde.
- En færdigproduceret komposition.
- Et kort groove, som eleverne synger og improviserer hen over.

- Musik til en billedside som fotos, film, reklame eller computerspil. Eleverne kan arbejde med musikalske virkemidler, som understøtter, kommenterer, bevidst forstyrrer eller nyskaber billedsiden. Musik til film kan bestå af brudstykker eller stumper, som tilpasses tid, stemning og udvalgte scener.

It og digitale værktøjer kan også anvendes som hjælpemiddel i de fleste kompositionsprocesser og bidrage til at fastholde elevernes materiale. Notation kan med fordel knyttes til komposition og arrangement.

Komposition og arrangement

I det skabende arbejde med komposition og arrangement er lærerens opgave bl.a. at understøtte og kvalificere elevernes egne idéer med feedback og inspirationseksempler. Kompositions- og arrangementsarbejdet kan fx tage udgangspunkt i eksisterende musik. Her kan eleverne tilføje vha. tropering (Hansen, 1988) og videreudvikle eller lege med byggesten (Christensen, 2005).

Komposition kan forstås som et, evt. lille, afsluttet musikværk, der er bygget op efter en plan. I en komposition spiller struktur, form og udvikling af musikken derfor en vis rolle. Ofte er der taget stilling til kompositionens begyndelse, slutning og forløbet undervejs. Er der gentagelser? Eller udvikler kompositionen sig i hele forløbet? Er der kontraster? Er der en bestemt form som fx A B A, rondo eller udviklingsform?

Arrangement kan kort defineres som ændringer og tilføjelser til et musikalsk forlæg. I sin mest elementære form kan arrangement blot være at ændre dynamik eller klang i en sang, men man kan i princippet arrangere alle aspekter af musikken.

4.3 Musikforståelse

I musikforståelse kan eleverne arbejde med at udforske, undersøge, opleve og analysere musik samt forstå musikkens funktioner i en kulturel og samfundsmæssig kontekst. Ved at inddrage musikkens mange forskellige udtryk, genrer og stilarter lærer eleverne at forholde sig kvalificeret til forskellige slags musik og forskellige musikalske udtryk.

Musikoplevelse

Gennem lytning til musik og ved selv at være musikalsk udøvende får eleverne musikoplevelser. Det kan være fælles oplevelser på musikholdet, som giver anledning til kvalificerede og nuancerede samtaler. Det er oplagt, at musiklytningen i skolen perspektiveres ved, at eleverne oplever levende musik fx ved koncerter og musikevents. Det kan tilføre musikoplevelsen nuancer og bredde.

For at kvalificere, beskrive og nuancere elevernes musikoplevelse kan både fagsprog og hverdagsprog om musikkens udtryk og virkemidler inddrages. Det kan fx handle om, hvad eleverne særligt lægger mærke til, og hvad musikken gør ved kroppen, følelserne eller tankerne. Under musikanalyse er der idéer til, hvordan der kan spørges ind til den musikvidenskabelige beskrivelse af oplevelsen.

Musikliv

Ved at give eleverne indblik i musikliv i nære og fjerne musikkulturer kan eleverne fx lære at forholde sig kvalificeret til et mangfoldigt musikliv og orientere sig i musiklivet uden for skolen. Indblikket kan også hjælpe eleverne til at forstå egne udviklingsmuligheder inden for det aktuelle musikalske område i elevernes nærmiljø.

Emner som musikidentitet, musikforbilleder og musiks betydning i forskellige sammenhænge er vigtige emner og giver mulighed for, at eleverne kan perspektivere egne oplevelser.

ser og erfaringer. Emner såsom talentshow og musikkonkurrencer kan i den forbindelse drøftes. Hvad er formålet med disse? Hvorfor opstår de? Hvad gør det ved deltagernes og publikums forståelser af musikliv? Styrker og svagheder?

Musikhistorie

Gennem et alsidigt arbejde med udvalgte nedslag fra musikhistorien får eleverne indblik i forskellige musikhistoriske perioder og kulturer og herunder centrale musikpersoner. Det kan dreje sig om fx barokken, wienerklassikken eller romantikken, men det kan også være jazzens barndom, rockmusik i 50'erne eller hiphopmusikkens historie. Det kan tilstræbes, at eleverne får en fornemmelse af musikkens udvikling igennem tiderne frem til i dag. I denne sammenhæng kan musikkens samfundsmæssige relation belyses og diskuteres. Ved at se tilbage i tiden kan eleverne perspektivere det til deres egen nutid og deres eget udtryk.

Undervisningen i musikhistorie kan knytte an til musikalsk stof, som eleverne kender fra musikudøvelse. Anvendelse af film, musikvideoer, digitale portaler og tv kan være et udmærket bidrag til indblik i emnet. Undervisningen kan fx foregå som led i tværfaglige forløb.

Musikanalyse

Formålet med musikanalyse er fx at give eleverne redskaber til at udforske, undersøge og analysere grundelementer i musik. Det giver eleverne indsigt i musik som fænomen, herunder hvordan den er opbygget, og hvordan den opleves.

Lærerens opgave er at hjælpe eleverne til at gøre musikglæde og musikoplevelse tilgængelig. Ved at arbejde med musikanalyse og musiklytning på forskellige måde får eleverne mulighed for at gå i detaljer, lytte intensivt flere gange og derved lære musikken at kende. Musikalsk analyse og udforskning kan handle om at drøfte, imitere, sammenligne, beskrive, identificere, udvikle, afsløre, klassificere og glæde sig over musikken (Espeland, 2001).

I lyttearbejdet kan eleverne arbejde med formal og associativ lytning. Se vejledningen for 1.-6. klasse. Her er idéer til spørgsmål ifm. formal lytning:

- Identificer stemmetyper, fx herre-, dame- eller børnestemmer, og instrumenter.
- Identificer, beskriv eller spil enkeltdele af musikkens grundelementer såsom musikalske byggesten, melodi, harmoni, puls og rytmer.
- Beskriv musikken forløb, herunder form: Hvornår og hvad sker der i musikken hvornår? Er der gentagelser, variation eller fornyelse?

Musikanalyse kan også tage udgangspunkt i en eller anden form for notation, elevernes egen musikudøvelse eller deltagelse i koncerter. Det kan kombineres med elevernes egne udtryk, som er vokset ud af arbejdet med musikken ifm. musikanalysen. Det kan fx handle om ny tekst, musik, dans, puslespil eller teater.

Musik i medier

Gennem arbejdet med musik i medier lærer eleverne at forholde sig nuanceret og kvalificeret til musiks funktion og betydning. Eleverne kan arbejde med at afdække, hvor musik optræder i medierne, og hvilken funktion musik har i forskellige sammenhænge. Eleverne kan også undersøge emner som rettigheder, etik og økonomi.

5 Almene temaer

Dette kapitel handler om tre almene temaer med relation til musikundervisningen: Bevægelse, Anvendelsesorienteret musikundervisning og Den åbne skole.

Almene temaer: Bevægelse

I valgfaget er det fortsat væsentligt, at undervisningen giver eleverne mulighed for at røre sig. Gennem rytmeøvelser som fx stomp og dans af udfordrende karakter kan eleverne træne pulsforfølelse, bevægelse, timing og koordination. Arbejdet med dans lægger op til faglig fordybelse og fysisk aktivitet i et læringsrum, hvor eleverne kan udvikle rytmiske og bevægelsesmæssige færdigheder. Arbejdet med bevægelse giver mulighed for elevernes erkendelse af:

- At musikudøvelse kan være udfordrende fysisk, hvad enten det drejer sig om at håndtere instrumenter eller synge.
- At puls og rytme er forbundet med bevægelse.
- At instrumentale og vokale udtryk er kropsligt forankret.

Almene temaer: Anvendelsesorienteret musikundervisning

Musikundervisningen kan i særlig grad gøres anvendelsesorienteret ved at bruge musik som del af den skolekultur, eleverne indgår i. Eleverne skal fremføre musik til prøven i valgfaget og kan inden øve sig i at fremføre musik for andre. Måske spiller valgholdet til skoletraditioner eller dimissionsfester eller har faste spilleopgaver i årets løb.

Musik i skolehverdagen kan give grobund for en alsidig og varig musikinteresse og være med til at skabe et godt og almentdannende skolemiljø. Hvis musik skal blive en aktiv del af skolelivet, er det ofte nødvendigt med et nært samarbejde mellem lærere, elever og forældre. Musiklærere kan sammen med andre ansatte på skolen give idéer til og eventuelt på længere sigt planlægge, hvad skoleåret kan rumme af musikaktiviteter. Det kan fx være musicals, sangskrivning på lejrskole, deltagelse i sangdage, årlige julestykker, morgensang, forårskoncerter osv.

Almene temaer: Den åbne skole

Folkeskoler og musikskoler kan med fordel indgå aftaler om samarbejde, der kan bidrage til opfyldelse af folkeskolens formål samt mål for fag og emner. Samarbejdet kan som udgangspunkt omhandle:

- Tilrettelæggelse af undervisningen.
- Musikskolernes medvirken i folkeskolens undervisning i musikfaget.
- Musikfagets understøttelse af folkeskolens øvrige fag.

Der er forskellige måder at gribe samarbejdet an på. Et eksempel kunne være "kompagnon-undervisning", hvor en musikskolelærer og en musikleærer i fællesskab tilrettelægger, gennemfører og evaluerer et undervisningsforløb på musikvalgholdet.

På den måde bringes musikskolelærerens faglige kompetencer i spil med musklærerens didaktiske viden og kompetencer i klasseledelse. Undervisningsforløbet kunne fx tage afsæt i kompetenceområderne musikudøvelse og/eller musikalsk skaben med fokus på sammenspilsforløb, forløb om digital produktion eller komposition- og sangskrivning. Det er vigtigt, at der afsættes tid til fælles planlægning, så begge parter kan byde ind og opnå ejerskab og meningsfuldhed med undervisningsforløbet. Samspilsforløb, forløb om digital produktion og komposition- og sangskrivning er oplagte undervisningsområder i samarbejdet mellem musikskolen og folkeskolen.

6 Tværgående emner og problemstillinger

Musikfaget har samarbejdsflader med andre fag, fx:

- Temaer om æstetisk erfaring og kropsligt forankrede færdigheder er på forskellige måder fælles for fagene musik, billedkunst, madkundskab samt håndværk og design.
- Tværfagligt samarbejde mellem musik og sprogfag. Her kan arbejdes med sprogets lydside, intonation, sprogtone og timing.
- Salmer indgår centralt såvel i musikfaget som i kristendomskundskab, hvor det derfor er nærliggende at arbejde med tværgående temaer.
- Udeskole, natur, billedkunst og musik lægger op til at undersøge, lege med og spille op til det, der foregår i naturens lyde og rum. Her kan eleverne lytte til naturens lyde og inspireres til at skabe musik til alt fra bladenes raslen til bilernes brummen. Der kan laves instrumenter af fx træ, ben, horn og sten. Her er mange muligheder: brummere, fløjter, lithofoner, horn, trommer og mundbuer som i stenalderen eller skøre idéer med vandtrommer i en lille sø.
- Områder, som handler om mønstre, gentagelser eller små mutationer såsom ornamentik, har fælles berøringsflader med musikfaget, hvor fx minimalistisk musik bygger på rytmiske og/eller melodiske mønstre.

Tværgående emner: Eksempel på tværfagligt projekt

I de praktisk-musiske valgfag kan et tværfagligt tema kombineres med temaet for skolens årlige emneuge. Et sådant tema kan være afrikansk kultur. Inden emneugen har valgfagsholdene arbejdet med emnet. I musik fordyber eleverne sig i afrikansk musik, i madkundskab laver de afrikansk mad, i billedkunst arbejder de med masaier i ostevoks pyntet med deres traditionelle perlesmykker, og i håndværk og design laver de amuletter i koben. For at skyde skolens emneuge i gang står valgfagsholdene for en præsentation. Her bidrager billedkunst og håndværk og design med en udstilling af værker, madkundskabsholdet med en smagsoplevelse og musikholdet med en koncert.

7 Tværgående temaer

De tværgående temaer består af Sproglig udvikling, It og medier og Innovation og entreprenørskab. Alle tre temaer er også beskrevet i læseplanen for valgfaget musik.

7.1 Sprogudvikling

Samtale og sprogets lydside

I musik kan eleverne lege med gestikulation, sprogtone, intonation, hastighed, pauser og stemmeleje. Man kan eksperimentere med, at intonationen går op eller ned. En spørgende sprogintonation går typisk op: "Hvad skal vi have til morgenmad?", mens en konstaterende sprogtone går ned: "Vi skal have æg". En sætning kan siges på ret mange forskellige måder ved at ændre på sprogintonationen.

Ved at isolere sprogets lydside fra det semantiske indhold og udelukkende fokusere på lydsiden kan eleverne hjælpes til at få øje på sprogets lydside. Det kan fx gøres ved at fjerne det semantiske indhold og kun måtte sige selvopfundne vrøvlord.

Sproglig udvikling: Lytte

Det er oplagt at arbejde med sprogets lydside og sproglige nuancer som i øvelsen ovenfor. Vrøvlesprog er én måde at gøre det på. Man kan også lytte til andre sprog uden at forstå ordene. Hvor dannes forskellige sprog i struben? Ligger sprogets leje højt, dybt? Hvilke sprog ligger hvor, ift. hvor de dannes i struben? Fx ligger hollandsk, dansk og schweizertysk andre steder end russisk og kinesisk. At arbejde med sprog ud fra et lydligt udgangspunkt skærper ørerne.

Sproglig udvikling: Skrive

Eleverne kan skrive og notere, når idéer skal udvikles og fastholdes i hukommelsen eller videregives til andre. Det kan fx være ifm. sangskrivning, analyse eller notation. Notation skal forstås bredt fra noder, becifringer, rytmeboks, noter, tegn, tekst, grafisk notation, "piano-rulle" til selvopfundne former (Jensen, 2018).

I læseplanen for valgfaget og i vejledningen for det obligatoriske forløb kan man finde eksempler på, hvordan det at skrive eller notere i bredere forstand er meningsfuldt.

7.2 It og medier

Eleven som kritisk undersøger

I musikfaget kan en kritisk tilgang til it og medier handle om at undersøge udfordringer i informationssøgning. Det er fx et problem, at hvis man ikke har et relevant søgeord eller ved, hvad noget hedder, kan det være svært at udvide sin horisont og få ny viden. Hvilke konsekvenser har dette? Arbejder eleverne fx med at opfinde eller bygge instrumenter med inspiration fra andre kulturer, kræves præcise søgeord. Her vil søgeord som bræt siter eller spyd fiddle kunne inspirere, men disse ord vil eleverne eller læreren sjældent kende til og derfor ikke kunne finde eksempler på.

I forbindelse med musikudøvelse søger eleverne måske efter tekster og akkorder til sange. Mange aktører søger materiale, de selv har lyttet sig frem til og noteret, såsom akkorder eller tekster til kendte sange. Materialet er af svingende kvalitet. Her er et kritisk blik på disse materialer en anledning til at diskutere og vurdere kilder og deres kvalitet.

It og medier: Eleven som målrettet og kreativ producent

Når eleverne skal tilegne sig vigtige pointer fra en tekst, kan en omskrivning eller "oversættelse" til it-baserede medier give god mening. En informationstung tekst eller en historisk begivenhed kan "oversættes" til en interaktiv bog, et slideshow, en tegneserie eller en film, hvor eleverne agerer skuespillere. Der kan tilføjes lydside, film, rap eller en stemningsfuld sang, som de selv skriver tekst og musik til. Der er mange digitale muligheder. Det er vigtigt, at eleverne overvejer, hvilken præsentationsform der er bedst.

I arbejdet med omverdens- og kulturforståelse kan eleverne skabe eller finde musik fra andre kulturer. De kan også samarbejde med elever i andre verdensdele.

7.3 Innovation og entreprenørskab

I musikfaget er innovation og entreprenørskab en væsentlig del af især kompetenceområderne musikalsk skaben og musikudøvelse. I læseplanen beskrives det som handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

Da eleverne i valgfaget skal fremføre musik til prøven i faget, giver det godt mening at tænke innovativt ift. at spille/synge i nærmiljøet. Det kan være på skolen, hvor valgfags-eleverne laver et undervisningsforløb for børnehaveklasserne og de mindre klasser. Det kan også være i forbindelse med skolevalg eller særlige begivenheder på skolen.

8 Tilpasning af undervisning til elevernes forudsætninger

Udgangspunktet for musikfaget er, at alle elever har mulighed for at udvikle sig musikalsk, dvs. at alle kan lære at forholde sig til og udtrykke sig i og om musik. Eleverne har forskellige musikalske forudsætninger. Nogle er født ind i et aktivt musikmiljø og har fået musikundervisning inden skolestart eller dyrker musik i fritiden. Andre elever har ikke lignende berøring med musik. Musik handler imidlertid også om at være god til fx at kunne samarbejde, være lydhør, selvstændig, kreativ og eksperimenterende og byde kvalificeret ind, når der træffes musikalske valg.

Læreren kan imødekomme elevernes forskellige musikalske og almene forudsætninger ved at tilrettelægge alsidige aktiviteter inden for fagets tre kompetenceområder, have blik for elevernes forskellige læringsstile og skabe et inkluderende læringsmiljø i musik.

Inkluderende læringsmiljø i musikundervisningen

I inkluderende musikundervisning indgår aktiviteter, alle kan deltage i. At skabe et godt læringsmiljø i musik er en vigtig opgave for musiklæreren. Her gælder det om, at læreren har blik for et alsidigt og reflekteret valg af musik, danse og sange og holder øje med sangvalg og instrumentvalg. Et godt læringsmiljø i musik er bl.a. karakteriseret ved:

- At eleverne er optaget af musikken og samværet omkring den og glemmer sig selv.
- At læreren tør fejle og famle.
- At eleverne tør fejle og famle. Fejl er en kilde til læring!
- At eleverne tør vise noget frem for klassen, selv om de er usikre på, om det går godt.
- At klassen kan grine med og ikke ad hinanden.
- At eleverne oplever, at de lærer noget.

Når der er fokus på det musikfaglige stof, opstår et fælles tredje, som ikke handler om elevernes relationer til hinanden. Inkluderende musikundervisning kan skabe et fristed for elever, der oplever sig uden for et fællesskab eller mobbes (Adrian, 2018).

It og differentiering

Inddragelse af it åbner op for differentiering. Eleverne kan få individuelle opgaver af varierende sværhedsgrad. It kan supplere som hjælpemiddel ift. indholdsområder i faget. I det skabende arbejde kan eleverne forfølge egne musikalske idéer med udgangspunkt i allerede eksisterende musik eller brudstykker af det, dvs. musikalske byggesten. I forbindelse med musikudøvelse kan it for nogle elever være en vigtig ressource, fordi instruktionsvideoer eller indspillede tracks giver mulighed for at gentage og stoppe op undervejs, hvis der er brug for det.

9 Referencer

Adrian, Signe. 2018. *Klassekultur i lyd og bevægelse med særligt fokus på musik og inklusion*. EMU <https://www.emu.dk/grundskole/forskning-og-viden/forskning-relateret-til-fag/styrkede-laeringsmiljoer-i-2>.

Christensen, Mogens. 2005. *Kreativ værkintrroduktion*. Dansk Sang. Herning.

Dolva, Ken. 2014. *Musiklærere i folkeskolen udvikler nye sammenspilsmetoder*. Dansk Sang, Nr. 6, 65. årgang. S. 20-24.

Dolva, Ken. 2014. *Tag den på øret! Indføring i Lucy Greens uformelle undervisningsmetode*. iBook.

Espelund, Magne. 2001. *Lyttemetodikk. Studiebok*. Bergen. Fagbokforlaget.

Green, Lucy. 2008. *Music, Informal Learning and the School: A New Classroom Pedagogy*. Taylor & Francis Ltd.

Hansen, Egelund, Finn. 1988. *Båndtropering: Strategier for ny musik i skoleundervisningen 1*. Folkeskolens Musiklærerforening.

Jensen, Juellund, Jesper. 2018. *Læreren musikteori*. Dansk Sang, Sakskøbing.

Langsted, Jørn, Hannah, Karen, Larsen, Rørdam, Charlotte. 2003. *Ønskevistmodellen. Kunstnerisk kvalitet i performativ kunst*. Klim.

Nielsen, Frede Viggo. 1994. *Almen musikdidaktik*. 2. reviderede og bearbejdede udgave. København. Akademisk.

BØRNE- OG
UNDERVISNINGSMINISTERIET